

مجله علمی - پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)
سال چهارم، شماره اول، (پیاپی ۱۲)، بهار ۱۳۹۳
تاریخ وصول: ۱۳۹۲/۱۰/۲۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۳/۴
صص: ۱۲۶-۱۰۳

سنجش و ارزیابی پایداری مقصدهای گردشگری روستایی از دیدگاه اجتماعات محلی

مطالعه موردی: دهستان درب گنبد- شهرستان کوهدشت

حمداالله سجاسی قیداری^{۱*}، احمد رومیانی^۲، نسرین جعفری^۳

۱- استادیار جغرافیای دانشگاه فردوسی مشهد

۲- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

۳- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه اصفهان

چکیده

امروزه گردشگری روستایی از بخش‌های مهم در فعالیتهای اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست محیطی اجتماعات انسانی بشمار می‌رود که دارای تأثیرگذاری‌های مثبت و منفی بر روی محیط زندگی انسانی بوده و به لحاظ تأثیرگذاری بر دستیابی به توسعه پایدار قابل ارزیابی است. بر این اساس هدف از این پژوهش بررسی سنجش سطح توسعه پایدار روستاهای مقصد گردشگری از دیدگاه اجتماعات محلی مطالعه در دهستان درب گنبد (شهرستان کوهدشت) است. نوع تحقیق کاربردی، روش مورد استفاده توصیفی- تحلیلی می‌باشد و برای گردآوری داده‌ها از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی با به‌کارگیری پرسشنامه استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های آماری توصیفی و استنباطی (t تک نمونه‌ای، رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر) بهره گرفته شده است. جامعه آماری این تحقیق ۳۷۵۱ نفر جمعیت در روستاها محاسبه شده است که با خطای ۰/۰۵ تعداد نمونه آن ۱۵۴ پرسشنامه طراحی گردیده و بین مردم روستاها به صورت تصادفی توزیع گردیده است. نتایج یافته‌های این پژوهش نشان داد که تغییرات صورت گرفته از دیدگاه پاسخگویان در سطح ۰/۰۵ معنادار بوده و بر اساس طیف لیکرت در همه مؤلفه‌ها بالاتر از حد مطلوبیت عددی مورد آزمون (۳) ارزیابی شده است و رابطه مثبتی و معناداری بین ابعاد (اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، زیست محیطی و کالبدی) وجود داشته است به طوری که آزمون‌های بکار گرفته شده

نشان می‌دهد در مجموع، بیشترین اثرات در ابعاد اقتصادی و کمترین اثرات را در ابعاد زیست محیطی در مناطق روستاهای نمونه به دنبال داشته است. همچنین برای اولویت‌بندی روستاها با استفاده از مدل وایکور در منطقه به لحاظ سطح پایداری نیز نشان داد که روستایی درب گنبد با امتیاز (۰/۱۱) بیشترین رتبه و روستایی باغله سفلی (۰/۸۷) کمترین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند.

واژه‌های کلیدی: گردشگری، اثرات گردشگری، توسعه پایدار روستایی، درب گنبد.

مقدمه و بیان مسأله

لزوم حفظ مناطق روستایی در راستای بهره‌برداری بهینه از فضاهای جغرافیایی در فرآیند توسعه ملی در گرو تنوع‌بخشی و رواج اشکال جدید فعالیت‌های اقتصادی در کنار فعالیت‌های کشاورزی است (هوراکو، ۲۰۱۰: ۳۸). یکی از این راهبردها که اخیراً در اغلب کشورهای جهان مورد توجه برنامه‌ریزان قرار گرفته و حتی در برخی از این کشورها به اجرا در آمده و نتایج مثبتی به همراه داشته است، توسعه و گسترش گردشگری روستایی می‌باشد. به عبارت دیگر، گردشگری روستایی به عنوان یک راهبرد جدید برای توسعه و تنوع بخشی به اقتصاد روستایی، توانایی ارائه راه حل‌هایی موثر برای نرخ بالای بیکاری، مهاجرت‌های روستایی، توزیع مجدد درآمد و نظایر آن می‌شود. بنابراین گردشگری روستایی اثرات مختلفی را در مقصد و جامعه میزبان می‌گذارد. اما اثرات محلی گردشگری روستایی از مکانی به مکانی دیگر متفاوت است. این فرآیند به عنوان ابزاری برای توسعه اقتصادی، کسب درآمد، اشتغال و به نوعی سرمایه‌گذاری در توسعه روستایی است (میرجانیک و همکاران، ۲۰۱۱: ۲۲). شواهد فراوان در نقاط جهان حاکی از آن هستند که توسعه گردشگری از توسعه رایج اقتصاد محور، به سمت توسعه پایدار اجتماعات محلی سوق یافته است و گردشگری پایدار سعی دارد با تأثیرگذاری در سه بعد پایداری اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی، ضمن جلب مشارکت جوامع محلی در توسعه اقتصاد ملی از طریق حفاظت از پتانسیل‌ها و حمایت از منابع طبیعی و محیط زیست به توسعه محلی بیانجامد (افتخاری و همکاران، ۱۳۸۹: ۵ و ۶). از طرفی دیگر، با توجه به جاذبه‌های فراوان و همچنین افزایش تقاضا و تنوع فعالیت‌های گردشگری- تفریحی در مناطق روستایی به ویژه نواحی بیابانی و کوهستانی و نیز آسیب‌پذیری زیاد آن، توجه به رویکردهای جامعه محور گردشگری، با تقویت مدیریت و مشارکت جوامع روستایی و هماهنگی بیشتر با فرهنگ محلی به تواناسازی آنان برای تصدی مسئولیت نظارت بر مدیریت و کاربری و ... منجر می‌شود و از طرفی دیگر حفاظت از منابع محلی و رفاه جامعه محلی با تاکید بر منافع گروهی مورد تاکید قرار می‌گیرد (وثوقی و همکاران، ۱۳۹۰: ۶۵). با توجه به گسترش و فراگیر شدن گردشگری روستایی در چندین سال گذشته، لزوم ارزیابی و کنترل توسعه گردشگری روستایی به لحاظ حرکت به سمت توسعه پایدار، ضروری است. زیرا یکی از اهداف گردشگری روستایی تسریع توسعه پایدار در اجتماعات محلی است. بر این اساس منطقه مورد مطالعه این پژوهش در محدوده شهرستان کوه‌دشت (استان لرستان) انتخاب شد که به واسطه قرارگیری در دامنه‌های شمال غربی با دارا بودن قابلیت‌های فراوان و چشم‌اندازهای جغرافیایی متنوع، جنگل‌های فراوان، طبیعت بکر و دست نخورده، چشمه‌ها و رودهای پرآب

از یک سو و از سوی دیگر، جاذبه‌های بسیار مهم این ناحیه، امام‌زاده محمد، پارک جنگلی درب‌گنبد، رودخانه سیمره، آثار متنوع تاریخی و کوه‌های مرتفع سالانه میزان پذیرش علاقمندان بسیاری به این ناحیه است.

هدف و سؤال کلیدی تحقیق

با توجه به آنچه که بیان شد، هدف مطالعه، ارزیابی وضعیت فعلی توسعه گردشگری روستایی به رویکرد توسعه پایدار برای تسریع پیش‌رانه‌ها و تقلیل پسرانه‌های تحقق توسعه پایدار است. بر این اساس، این پژوهش به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤال کلیدی می‌باشد: که با توجه به رویکرد توسعه پایدار، گردشگری روستایی به توسعه اقتصادی، اجتماعی، محیطی و کالبدی در مناطق روستایی مورد مطالعه منجر شده و جهت و شدت اثرگذاری در بین روستاهای منطقه بر اساس مدل تصمیم‌گیری چندمعیاره وایکور چگونه است؟

روش تحقیق و منطقه مورد مطالعه

تحقیق حاضر از روش توصیفی-تحلیلی بهره گرفته است، لذا در تحقیق حاضر برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات از دو روش کتابخانه‌ای و پیمایش میدانی مبتنی بر مصاحبه و تکمیل پرسشنامه با سؤالات طیفی استفاده گردید. جامع آماری این تحقیق ۳۷۵۱ نفر جمعیت در نظر گرفته شده است که با استفاده از فرمول اصلاح شده کوکران^۱ ۱۵۴ پرسشنامه بدست آمد و بین مردم به صورت تصادفی توزیع گردد. به منظور اندازه‌گیری پایداری گردشگری، با طراحی و تدوین پرسشنامه و طرح گویه‌های متعدد اقدام به سنجش سطح پایداری گردشگری در سطح خانوارهای نمونه شده است. در این پژوهش ۱۱ شاخص از طریق پرسشنامه و گویه‌های آن عملیاتی گردیده که در جدول شماره (۱) نشان داده شده است. تعیین ضریب اعتبار پرسشنامه با روش آماره آلفای کرونباخ صورت گرفت که اعتبار کل پرسشنامه به میزان ۷۲٪ بدست آمد.

جدول (۱): ابعاد و شاخص‌های ارزیابی پایداری گردشگری

ابعاد	شاخص‌ها	متغیر
اقتصادی	اشتغال‌زایی	اشتغال در فعالیت‌های غیر کشاورزی، اشتغال از طریق زیرساخت‌های خدماتی، توسعه فعالیت‌های کارآفرینی، ایجاد اشتغال در زمینه خدمات
	درآمدزایی	تنوع‌بخشی به منابع درآمدی خانوار و افزایش میزان آن، قیمت زمین در بافت مسکونی و حاشیه روستا، قیمت کالاها و تولیدات محلی در زمان حضور گردشگران.
	سرمایه‌گذاری	سرمایه‌گذاری در روستا، فرصت‌های پس‌انداز خانوارها، سرمایه‌گذاری در مشاغل سنتی. سرمایه‌گذاری‌های غیر دولتی در جاذبه‌ها

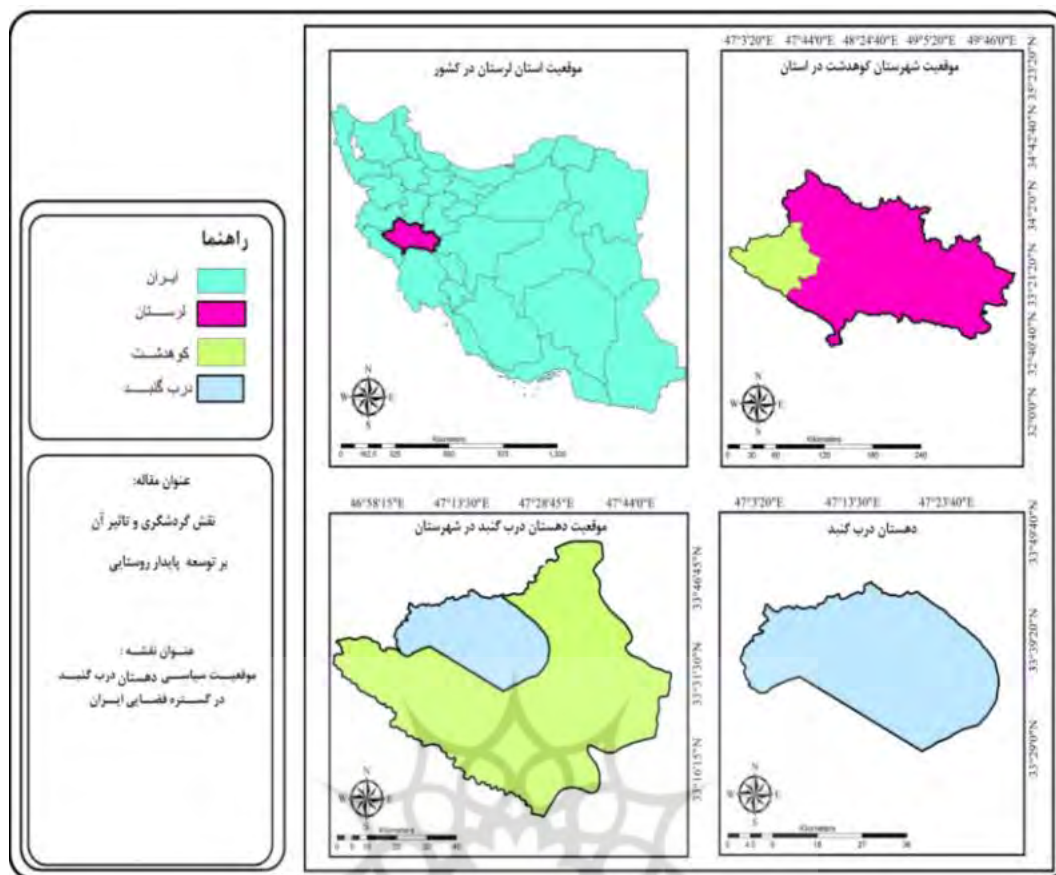
¹ $n = n' / [2 + (n' / N)]$

مشارکت و همکاری	رعایت آداب و رسوم محلی، همکاری در مدیریت امور روستا، مشارکت در تأمین هزینه‌های عمومی، همیاری در تأمین هزینه‌های خدمات، میزان همدلی در میان اهالی روستا با گردشگر	اجتماعی - فرهنگی
امنیت	احساس امنیت در روستا، میزان جرائم و ناهنجاری‌ها در روستا، رواج فرهنگ مصرفی در روستا، میزان تغییر در ارزش‌های مردم محلی ناشی از حضور گردشگران. آلودگی‌های رفتاری متعارض با هنجارهای جامعه، رفتارهای غصب آلود مردم نسبت به گردشگران	
مهاجرت	کاهش مهاجرت ساکنان به ویژه جوانان، مهاجرپذیری روستاها، افزایش جمعیت سالمندان و بازنشستگان، جذب سرمایه‌های مهاجران و کارآفرینان ساکن در شهر با منشأ روستایی، درون کوچی و بازگشت مهاجران سال‌های قبل	
کالبدی	بهبود استاندارد ساخت‌وساز	بهبود استانداردهای مسکن، تغییرات صورت گرفته در بافت کالبدی روستا، مصالح مورد استفاده در ساخت و سازها، نظارت و کنترل بر ساخت و سازها، استفاده از دانش‌های جدید در ساخت ساز
	ساماندهی و بهبود معابر	ساماندهی و بهبود معابر و رعایت حریم رودخانه و گذرگاه‌ها، جدول‌گذاری و شن‌ریزی کردن معابر، توسعه زیرساخت‌های ارتباطی جاده‌ای، مشارکت در بهسازی روستا
زیست محیطی	تغییرات کاربری	تغییرات کاربری در مزارع و باغات، ساخت و ساز بدون برنامه، تخلیه نخاله‌های ساختمانی، تغییرات کاربری‌ها در دامنه‌ها و مراتع محدوده بافت روستا
	آلودگی محیط	آلودگی منابع آب، همکاری در تأمین هزینه‌های جمع‌آوری زباله، بهبود روش‌های دفع زباله، میزان دسترسی به خدمات بهداشتی، جمع‌آوری و دفع آب‌های سطحی، رعایت پاکیزگی محیط
	تخریب محیط	تخریب زیبایی‌های طبیعی، تخریب مراتع و زیست‌گاه‌های حیات وحش، کاهش تنوع پوشش گیاهی، تخریب پوشش‌های گیاهی به دلیل خاک‌برداری و ساختمان‌سازی در دامنه‌ها

منبع: جمعه‌پور، ۱۳۹۰: ۶۶؛ علیقلی‌زاده فیروزجایی، ۱۳۸۷: ۳۳؛ کاستن‌هولز و همکاران، ۲۰۱۲: ۲۱۲؛ نوریس و وینسون، ۲۰۰۷: ۱۰ و ۱۲ و روکا و

همکاران، ۲۰۱۱: ۱. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

بخش درب‌گنبد از توابع شهرستان کوه‌دشت استان لرستان است که در انتهای شمالی کوه‌دشت، بر دامنه کوه‌های «تت» و «درامار» و در کنار رود سیمره واقع گردیده که به دلیل شرایط و موقعیت جغرافیایی (شکل ۱) از پتانسیل متعدد و متفاوتی برای گردشگری به ویژه در فصول گرم سال برخوردار است.

شکل ۱: موقعیت منطقه مورد مطالعه در کشور و استان (نگارندگان، ۱۳۹۲)

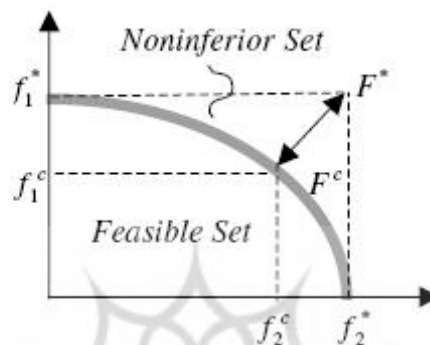
پس از گردآوری داده‌ها با استفاده از روش‌ها و مدل‌های آماری از قبیل (t نمونه ای، رگرسیون چند متغیره و مدل وایکور) برای تجزیه و تحلیل داده‌ها بهره گرفته شده است.

وایکور از کلمه صربی به معنی بهینه‌سازی چندمعیاره و راه حل توافقی گرفته شده است (چاترجی و همکاران، ۲۰۰۹: ۴۰۴۴). یکی از روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره کاربردی است، که کارایی آن در حل مسائل گسسته بالاست (اپرکوئیک و تزنگ، ۲۰۰۴: ۴۴۷). این روش بر اساس برنامه‌ریزی توافقی ارائه شده و در آن، راه حل توافقی تبیین‌کننده راه حل‌هایی موجه است که به راه حل ایده‌آل نزدیک بوده و در قالب توافق از طریق اعتبارات ویژه تصمیم‌گیرندگان ایجاد شده است (راوو، ۲۰۰۸: ۱۹۵۰). از این رو، گزینه‌های نزدیک‌تر به راه حل ایده‌آل بر گزینه‌های دورتر از آن ارجحیت دارند. معمولاً معیارها بر اساس چند تابع معیار ارزیابی و سپس، رتبه‌بندی می‌شوند. در این روش، تأکید بر رتبه‌بندی و انتخاب از مجموعه‌ای گزینه و تعیین راه حل‌های توافقی برای مسأله با معیارهای متضاد است (چن و وانگ، ۲۰۰۹: ۲۳۴). راه حل توافقی گزینه‌ای است که به ایده‌آل نزدیک‌تر باشد. شاخص ادغام به صورت معیار سنجش نزدیکی شناخته می‌شود (اپرکوئیک و تزنگ، ۲۰۰۴: ۴۴۸). توسعه روش وایکور بر اساس رابطه ۱، به عنوان تابع تجميع آغاز شد. در این مدل از $L_{1,j}$ به عنوان S_j و $L_{2,j}$ به عنوان R_j برای فرموله کردن رتبه‌بندی استفاده می‌شود (راوو، ۲۰۰۸: ۱۹۵۰؛ صنایعی و همکاران، ۲۰۱۰: ۲۵).

$$L_{p,j} = \left\{ \sum_{i=1}^n [w_i (f_i^* - f_{ij}) / (f_i^* - f_i^-)]^p \right\}^{\frac{1}{p}} \quad (1)$$

$1 \leq p \leq \infty; j = 1, 2, \dots, J$

سنجه $L_{p,j}$ توسط داکشتاین و اپریکوچ معرفی شده و نشان‌دهنده فاصله گزینه A_j با راه حل ایده‌آل است. راه حل جبرانی $F^c = (f_1^c, \dots, f_n^c)$ راه حل ممکن و نزدیک به F^* ایده‌آل است. از این رو، جبرانی بودن بدین معنی است که توافق با اعضای طرفین، که به صورت $\Delta f_i = f_i^* - f_i^c, i = 1, \dots, n$ ارائه می‌شود، حاصل شده است (شکل ۶).

شکل ۶: راه حل توافقی و ایده‌آل

منبع: (اپرکوچیک و ترنگ، ۲۰۰۴: ۴۴۸).

این روش برای حل مسائل تصمیم‌گسسته بر مبنای انتخاب گزینه بهینه از میان گزینه‌های موجود بر اساس رتبه‌بندی است.

مبانی نظری

گردشگری در دنیای امروز، به یکی از منابع مهم درآمدزایی و در عین حال از عوامل موثر در تبدلات فرهنگی بین کشورها تبدیل شده است (کاظمی، ۱۳۸۶: ۱). به همین علت پژوهشگران و متخصصان علاقمند به بررسی نقش گردشگری در توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع میزبان در سطوح مختلف سکونتگاه‌ها هستند. اهمیت گردشگری تا آن جایی است که از آن به عنوان یک پدیده اجتماعی یاد می‌شود (هالتمن و هال، ۲۰۱۱: ۱۲)، که با توجه به ماهیت چند بعدی خود، نقش عمده‌ای در توانمندسازی جامعه میزبان و تقویت تغییرات اجتماعی-اقتصادی آنان ایفا می‌کند (دویر و همکاران، ۲۰۰۹: ۶۳ و ۷۴؛ آتلویک، ۲۰۰۷: ۳۰۹). بنابراین با توجه به اهمیت گردشگری، این صنعت، می‌تواند به عنوان ابزاری برای توسعه مناطق روستایی با جاذبه گردشگری باشد، چرا که این مقوله می‌تواند به عنوان یک منبع مالی جدید، وضعیت اقتصادی مردم محلی را بهبود و به عنوان منبعی در خصوص زدودن فقر باشد (لی و چانگ، ۲۰۰۸) و همچنین زمینه را برای حفظ محیط زیست و پایداری اجتماعات محلی فراهم کند. بر این اساس، سیاست گردشگری پایدار در دنیای امروزی، رهیافت جامعی است که خواهان رشد بلندمدت صنعت گردشگری بدون برجا گذاشتن اثرات مخرب بر زیست بوم‌های طبیعی است و بر این نکته تأکید دارد که در

قالب توسعه گردشگری، بشر قادر خواهد بود که جوانب خاصی از محیط در جهت مثبت یا منفی تعدیل یا دست‌کاری نماید (شریف زاده و مرادنژاد، ۱۳۸۱: ۵۵). به عبارت دیگر، گردشگری پایدار قصد دارد تا آسیب‌های فرهنگی و محیطی ناشی از فعالیت‌های گردشگری را به حداقل رسانده، رضایت بازدید کنندگان را فراهم ساخته و در درازمدت مقدمات رشد اقتصادی ناحیه را فراهم آورد. این راه به بدست آوردن تعادل و موازنه بین رشد نهایی گردشگری و نیازهای حفاظت و نگهداری منابع طبیعی است (قادری، ۱۳۸۲: ۱۳۵).

بنابراین با توجه به دیدگاه‌ها و نظریات مختلف به گردشگری و توسعه روستایی، و اهداف و اثرات یاد شده برای آن‌ها می‌توان گفت که گردشگری روستایی از یک طرف با فراهم آوردن فرصت‌های جدید برای بسیاری از روستاها به عنوان ابزاری است که به جوامع روستایی حیات دوباره می‌دهد و موجب توسعه این نواحی می‌شود. از طرف دیگر توسعه بدون برنامه‌ریزی شده آن، سبب آسیب‌های اجتماعی و زیست محیطی در سکونتگاه‌های روستایی شده است (افتخاری و همکاران، ۱۳۸۹: ۵-۶). علاوه بر این، هرکدام از این نظریات در راستای برآوردن اهداف توسعه گام برداشته و در بیشتر سعی کرده‌اند بر جنبه‌های مثبت و بارز این صنعت تاکید کنند، اما هر یک از این نظریات دارای مزیت‌ها و معایب خاص خود می‌باشد که در بکار بردن آن‌ها باید به شرایط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و محیطی هر مکان، یا ترکیبی از آن‌ها را برای توسعه گردشگری در منطق روستایی مورد توجه قرار دهد.

اثرات گردشگری در مناطق روستایی

به طور کلی گردشگری روستایی به مانند سایر حوزه‌ها، دارای اثرات متفاوتی می‌تواند باشد. اما به لحاظ رویکرد توسعه پایدار، اثرات مثبت و منفی گردشگری را می‌توان در سه بعد اساسی مورد توجه قرار داد:

اثرات اقتصادی: در اکثر ارزیابی‌های بعمل آمده از توسعه گردشگری در کشورهای در حال توسعه تأثیرات اقتصادی مهم‌تر از ملاحظات دیگر است (افتخاری، ۱۳۷۸: ۶۲). در حقیقت گردشگری به عنوان یک عامل اقتصادی عمده و بسیار مؤثر در سال‌های اخیر مورد توجه فراوان قرار گرفته و بدین علت سعی می‌شود که حتی امکان از عوامل مؤثر در کاهش جریان جهانگردی جلوگیری بعمل آمده و امکانات لازم جهت رشد و توسعه آن فراهم شود (رضوانی، ۱۳۸۴: ۶). در کشورهای صنعتی، توسعه صنعت گردشگری موجب تنوع درآمدها و کاهش ناهماهنگی در اقتصاد محلی- منطقه ای می‌گردد و در کشورهای در حال توسعه، فرصتی برای صادرات ایجاد می‌کند، که نرخ رشد آن از اشکال سنتی صادرات بیشتر است. بنابراین گردشگری منبعی قابل اتکا در بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه است که می‌تواند تأثیر فزاینده‌ای بر روی افزایش درآمد هم در سطح ملی و هم در سطح محلی و نیز افزایش فرصت‌های شغلی، افزایش سطح دستمزدها و تحول و گسترش تولیدات و ... داشته باشد (ام‌آف، ۲۰۰۹: ۷۹ و ۹۵) مسلماً گردشگری روستایی بخش کوچکی از صنعت گردشگری را تشکیل می‌دهد، که البته سهم مهمی در اقتصاد مناطق روستایی را دارد. برای مثال توسعه گردشگری در نواحی روستایی انگلستان تقریباً هر سال ۹ میلیون پوند درآمد ایجاد کرده است و در برخی از نقاط این کشور عامل اصلی اشتغال‌زایی بوده است (منشی زاده، نصیری، ۱۳۸۰: ۴۱). علاوه بر این باتلر (۲۰۰۱) با بررسی مطالعات و تحقیقات مختلف در زمینه تأثیر گردشگری بر سکونتگاه‌های روستایی در کشورهای در حال توسعه معتقد است که همه تحقیقات بررسی شده نشان داده‌اند که

گردشگری (منافع اقتصادی گسترده برای روستاییان) در جوامع روستایی ایجاد کرده است، اگر چه در این تحقیقات میزان منافع حاصله از گردشگری بسیار متفاوت بیان گردیده است (باتلر، ۲۰۰۰: ۴) با این وجود توسعه گردشگری روستایی دارای اثرات منفی متعددی متناسب با مکان جغرافیایی و زمانی است که در تحقیقات متعدد به آن اشاره شده است (جدول ۲).

جدول (۲): اثرات مثبت و منفی اقتصادی گردشگری بر روی سکونتگاه‌های روستایی

اثرات مثبت اقتصادی گردشگری	مطالعات و تحقیقات
- تقویت بازار محلی و افزایش مصرف تولیدات محلی - ناحیه‌ای - شاخصی برای ترقی و بهبود زیرساخت‌های اجتماعی و فیزیکی - جریان سرمایه و پول از مراکز شهری به سمت حومه‌ها و مناطق روستایی برای پشتیبانی از اقتصاد محلی - ایجاد مشاغل جدیدی در ارتباط با آماده کردن اتاق برای گردشگران، تهیه غذا، خرده فروشی، حمل و نقل و ایجاد سرگرمی و کاهش بیکاری - مکملی برای کارکردهای اصلی فضای روستایی، جهت ساماندهی، آمایش و پراکنش مناسب امکانات و خدمات در روستاهای هدف گردشگری - ایجاد فرصت‌ها برای کارآفرینان جامعه - استفاده بهینه از منابع موجود مانند زمین، نیروی کار، سرمایه و غیر ... - بهبود کیفیت فرآورده‌های کشاورزی و صنایع دستی - حمایت از سیستم حمل و نقل، مراقبت‌های دارویی، مهمانداری، خدمات بهداشتی، صنایع و حرفه‌های روستایی سنتی - انتقال درآمد از حوزه پس‌انداز به حوزه سرمایه‌گذاری - ارتقای استاندارد زندگی مردم جامعه	زاهدی، ۱۳۸۵: ۴۳؛ بیک محمدی، ۱۳۷۹، ۲۱؛ رنجبریان، ۱۳۴: ۱۳۹۰؛ رضوانی و همکاران، ۱۳۹۰؛ علیقلی‌زاده فیروزجایی، ۱۳۸۷ Gallent et al, 2005:55; Tao and Wall, 2009:90-98; Holland et al, 2003:25; Choi, 2003, 77; Zhong et al, 2008:841; Royo et al, 2008:8; Lepp et al, 2007: 876; Lee and Chang, 2008:180; Sebele, 2010:136; Norris and Winston, 2007
اثرات منفی اقتصادی گردشگری	مطالعات و تحقیقات
- افزایش تقاضای فصلی برای خدمات عمومی از قبیل بهداشت، امنیت، پلیس و نیروی انتظامی - افزایش قیمت مواد غذایی در فصول حضور گردشگران - افزایش کاذب قیمت زمین و مسکن - تعارض بین عرضه و تقاضای زمین و بی عدالتی در تقسیم آن - فصلی بودن فرصت‌های شغلی ایجاد شده به وسیله صنعت گردشگری - خارج کردن منافع اقتصادی از مناطق روستایی	زاهدی، ۱۳۹۰: ۴۳؛ پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۶، رضوانی و همکاران، ۱۳۹۰؛ علیقلی‌زاده فیروزجایی، ۱۳۸۷ Chris Ryan, 2012; Horakova, 2010, Butler, 2000

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۲ با استفاده از منابع در دسترس

اثرات اجتماعی و فرهنگی: مقصود از اثرات اجتماعی گردشگری، تغییراتی است که در شیوه‌های زندگی مردم جامعه میزبان گردشگر رخ می‌دهد و این تغییرات بیشتر به سبب تماس مستقیم اهالی و ساکنان آن دیار و گردشگران صورت می‌گیرد و مقصود از اثرات فرهنگی تغییراتی است که در هنر، عادت رسوم و معماری مردم

ساکن جامعه میزبان رخ می‌دهد این تغییرات بلندمدت‌تر است و در نتیجه رشد و توسعه صنعت گردشگری رخ خواهد داد از آنجا که نتیجه یا ره‌آورد صنعت گردشگری موجب تغییراتی در زندگی روزانه و فرهنگ جامعه میزبان می‌شود. اصطلاح «اثرات اجتماعی- فرهنگی» را به معنای تغییراتی بکار می‌برند که در تجربه‌های روزانه ارزش‌ها، شیوه زندگی و محصولات هنری و فکری جامعه میزبان رخ می‌دهد (گی، ۱۳۷۷: ۳۲۷). به هر حال توسعه و گسترش گردشگری در یک منطقه و یا یک ناحیه روستایی، موجب تغییرات اجتماعی و فرهنگی آن منطقه گردیده و می‌بایست جهت جلوگیری از آثار منفی و نیز تقویت آثار مثبت آن در جامعه میزبان مورد بررسی و ملاحظه قرار گیرند. بدین منظور جان لی (۱۹۹۶) سه راه کلی و مکمل را برای بررسی تأثیر گردشگری بر شرایط اجتماعی فرهنگی کشورهای جهان سوم را ارائه می‌دهد که می‌توان آن‌را برای بررسی این تأثیرات در سطوح محلی و روستایی نیز مورد استفاده قرار داد. نخستین شیوه، برخورد گردشگر و میزبان به صورت پدیده ایی قابل شناسایی با شماری از پیامدهای مثبت و منفی به تصویر می‌کشد (جدول ۳). دومین راه عبارت است از دیدگاه کارکردی عناصر مختلف جامعه جهان سومی که ممکن است تغییری را به عنوان پیامد مستقیم گردشگری، نظیر رفتار اخلاقی، زبان و بهداشت تجربه کند. سومین دیدگاه جنبه‌های تغییر فرهنگی را در نظر می‌گیرد که ناشی از نفوذ گردشگری در بازرگاری مهارت‌ها و رسوم سنتی است مانند صنایع دستی و ... است. در مجموع، این سه شکل تأثیر اجتماعی تا حد زیادی بر هم منطبقند (افتخاری، ۱۳۷۸: ۸۷).

جدول (۳): اثرات مثبت و منفی اجتماعی- فرهنگی گردشگری بر روی سکونتگاه های روستایی

مطالعات و تحقیقات	اثرات مثبت اجتماعی و فرهنگی گردشگری
لطیفی، ۱۳۹۰؛ رضوانی، ۱۳۸۶؛ کاظمی، ۱۳۸۳: ۴۵؛ بیگ محمدی، ۱۳۷۹: ۲۱؛ شریف‌زاده، ۱۳۸۷: ۵۲؛ پاپلی یزدی، ۱۳۸۶: ۴۱؛ Kin Hang, 2004: 373;	<ul style="list-style-type: none"> - ارتقای تبادل فرهنگی و آگاهی شدن از ارزش‌ها و کردارها سنن ملی اقوام گوناگون - ارتقای سطح فرهنگ و بینش اجتماعی و آشنا شدن با تاریخ و تمدن - ارتقای شاخص کیفیت زندگی مانند: افزایش خدمات رفاهی، تغییر کیفیت زندگی. - افزایش امکانات رفاهی و تغییر الگوی مصرف - گسترش تبادلات فرهنگی بین گردشگران و افراد بومی - رشد شخصیت و شکوفائی استعدادها و ارتقای سطح دانش و آگاهی ساکنان - بهبود عدالت بین مردان و زنان از جهت دستیابی به فرصت‌های شغلی - توسعه روابط فکری، فرهنگی و اجتماعی جامعه میزبان و مهمان - ایجاد تحول، نوسازی و معرفی فرهنگ محلی - تجدید حیات دلبستگی‌ها و تقویت پابندی ساکنان نواحی به آداب و رسوم محلی - تاسیس یا تقویت مؤسسات اداری و مدیریتی در درون روستاها

مطالعات و تحقیقات	اثرات منفی اجتماعی - فرهنگی گردشگری
<p>زاهدی، ۳۹۰:۴۹؛ پاپلی یزدی، ۱۳۸۶: ۳۸؛ Chris et al, 2012:239, Kwaku et al, 2012:327;</p>	<p>- امکان افزایش جرم و جنایت - تهاجم فرهنگی و تخریب مبانی اعتقادی و ارزشی - امکان گسترش آلودگی‌های رفتاری متعارض با هنجارهای جامعه - امکان بروز رفتارهای غصب آلود مردم نسبت به گردشگران - امکان از بین رفتن اصالت کارهای هنری و صنایع دستی، افزایش ترافیک و بروز مشکلات عصبی و روانی حاصل از آن - تخریب و آسیب رسانی به میراث تاریخی و فرهنگی، تحمیل تغییرات فرهنگی بدون آمادگی جامعه میزان - تقلید جوانان روستایی از گردشگران و افزایش کالاهای تجملاتی شهری - تغییر شیوه زندگی و برخورد رفتاری روستائیان</p>

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۲ با استفاده از منابع در دسترس

اثرات زیست محیطی: گردشگری و محیط زیست به طور متقابل به یکدیگر وابسته‌اند، از یک طرف محیط زیست فیزیکی (طبیعی و دست‌ساز انسانی) بسیاری از جاذبه‌ها و منابع گردشگری را فراهم می‌سازد و از طرف دیگر توسعه گردشگری می‌تواند آثار مثبت و منفی بر محیط زیست داشته باشد (نوریس و وینسون، ۲۰۰۷: ۲۵ و ۲۸). مقصود از محیط زیست، زمین، هوا، آب، گیاهان، حیات وحش و ساخته‌های دست بشر است (شکویی، ۱۳۷۵: ۱۱۲). محیط زیست نواحی روستایی یکی از منابع اصلی گردشگری روستایی به حساب می‌آید، که از زمان‌های گذشته همواره مورد استفاده شهرنشینان و دیگر گردشگران جهت تفریح و برآورده ساختن سایر انگیزه‌های آنان می‌شود. بنابراین گسترش و توسعه گردشگری در نواحی روستایی، خواه ناخواه اثرات و پیامدهایی بر محیط زیست بجای خواهد گذاشت و می‌تواند مشکلات و مسائل زیادی را برای مردم نواحی روستایی همانند تخریب جنگل‌ها و پوشش گیاهی، تراکم و ازدیاد زباله‌ها، ایجاد سر و صدا، یا از بین بردن مزارع و باغات و یا بالعکس می‌تواند تأثیرات مثبتی همچون، حفاظت از محیط زیست، حفاظت از اماکن باستانی و تاریخی و احیای مجدد آن‌ها و محوطه سازی و ایجاد امکانات و خدمات زیر بنایی و روبنایی و... داشته باشد (نوریس و وینسون، ۲۰۰۷: ۲۵ و ۲۸). از این رو توسعه و مدیریت گردشگری به گونه ایی که با محیط سازگار باشد و به افت کیفیت آن نیانجامد، عامل اساسی در دستیابی به توسعه پایدار به حساب می‌آید. بنابراین به منظور برنامه‌ریزی گردشگری از لحاظ زیست محیطی، درک و شناخت تأثیرات گردشگری بر محیط زیست نخستین مسأله واجد اهمیت است (افتخاری و همکاران، ۱۳۸۹) (جدول ۴).

جدول (۴): اثرات مثبت و منفی زیست محیطی گردشگری بر روی سکونتگاههای روستایی

مطالعات و تحقیقات	اثرات مثبت زیست محیطی گردشگری
رضوانی، ۱۳۸۶؛ زاهدی، ۱۳۸۵:۴۳ Altinay & Hussain, 2005: 277; Norris and Winston, 2007:25-28. Botti,2008	<ul style="list-style-type: none"> - نگهداری از نواحی طبیعی از جمله پارک‌های ملی و حفاظت شده، مکان‌های باستانی و تاریخی و ویژگی‌های معماری - بهبود کیفیت محیط زیست و توسعه زیرساخت‌های زیربنایی گردشگری - ارتقای سطح آگاهی از التزام نگه‌داشت و حفاظت محیط زیست و ترویج فرهنگ زیست محیطی در راستای حفاظت از محیط زیست و بهسازی. - بهبود زیرساخت‌های روستایی و محورهای ارتباطی با پاسداشت محیط - استفاده از آب‌های معدنی و درمانی، تفریحی، جنگل‌ها - ایجاد انگیزه به منظور اعمال مدیریت محیط طبیعی و حفاظت دایم مستمر آن.
مطالعات و تحقیقات	اثرات منفی زیست محیطی گردشگری
صیدایی و همکاران، ۱۳۸۹؛ ضیائی و تراب احمدی، ۱۳۹۲؛ رضوانی و صفایی ۱۳۸۴؛ آمار و برنجکار، ۱۳۸۸؛ Dyer and Gursoy, 2007; Norris and Winston, 2007:25-28	<ul style="list-style-type: none"> - تغییر چشم‌اندازها و تغییرات گسترده کاربری‌ها - ایجاد دوگانگی در محیط زیست ساخته شده - شکار و صید بی‌رویه آن‌ها و انقراض حیوانات - از بین رفتن درختان و پوشش گیاهی و آثار تخریبی آن همانند افزایش سیل - تغییرات کاربری زمین‌های کشاورزی و مزارع - قطعه قطعه شدن اراضی کشاورزی - تخریب محیط و آلودگی منابع آب و خاک - تخریب مراتع و ... (آتش زدن و بروز رفتارهای نامناسب با محیط) - صدمه زدن به جاذبه‌ها بر اثر افزایش گردشگران - تراکم و انباشتگی زباله و آشغال در کنار جاذبه‌ها و ...

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۲ با استفاده از منابع در دسترس

یافته‌های تحقیق

در راستای شناسایی میزان و شدت اثرگذاری توسعه گردشگری در ابعاد مختلف پایداری بر توسعه روستایی از دیدگاه نمونه‌های مورد مطالعه در بین روستاهای منطقه، ابتدا از طریق آزمون t تک نمونه‌ای به مشخص کردن میزان اثرگذاری هر یک از متغیرهای توسعه پایدار گردشگری روستایی پرداخته شد و سپس از طریق آزمون رگرسیون چند متغیره به دنبال مشخص کردن میزان اثرگذاری هر یک از شاخص‌ها در توسعه پایدار گردشگری روستایی پرداخته شد.

تحلیل نتایج داده‌های وارد شده به آزمون t تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که در رابطه با اثرات توسعه گردشگری در ابعاد چهارگانه بر اساس تحلیل متغیرهای تحقیق، نتایج نشان می‌دهد که بیشتر متغیرها دارای میانگین بالاتری از حد مطلوبیت عددی ۳ بوده و در ۱۳ مورد از متغیرها حد مطلوبیت کمتر از میانگین عددی آزمون است. همچنین

به غیر از ۸ متغیر (همکاری مردم در مدیریت امور روستا؛ آلودگی‌های رفتاری متعارض با هنجارهای جامعه؛ احساس امنیت در روستا و جاذبه‌های گردشگری؛ جذب سالمندان و بازنشستگان در روستاها؛ بهبود استانداردهای مسکن؛ میزان دسترسی به خدمات بهداشتی؛ آلودگی منابع آب؛ تخریب مراتع و زیست‌گاه‌های حیات وحش) سایر متغیرها با توجه به سطح معناداری به دست آمده که کمتر از $0/05$ هستند، دارای اثرگذاری مثبت و بالایی هستند که نشان دهنده اثرات مثبت گردشگری در ابعاد پایداری بر روی روستاها است (جدول ۵).

جدول (۵): معناداری تفاوت از حد مطلوب متغیرها با توسعه و اثرات گردشگری روستایی

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳							مؤلفه‌ها	تثانیات
فاصله اطمینان ۹۵ درصد	تفاوت از حد مطلوب	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره آزمون t	میانگین	مؤلفه‌ها		
پایین	بالا							
۰/۸۵	۰/۶۰	۰/۷۲۷	۰/۰۰۰	۱۵۳	۱۱/۴۱۹	۳/۸۳	اشتغال در فعالیت‌های غیر کشاورزی	اشتغال زایی
۱/۵۳	۱/۳۳	۱/۴۳۴	۰/۰۰۰	۱۵۳	۲۸/۰۲۹	۴/۴۳	ایجاد اشتغال در زمینه خدمات	
۰/۹۵	۱/۱۸	۱/۰۶۳	۰/۰۰۰	۱۵۳	۱۸/۰۴۸	۴/۰۶	توسعه فعالیت‌های کارآفرینی	
۰/۶۹	۰/۹۳	۰/۸۱۱	۰/۰۰۰	۱۵۳	۱۳/۲۶۸	۳/۸۱	اشتغال از طریق زیرساخت‌های خدماتی	درآمد زایی
۰/۷۵	۱/۰۴	۰/۸۹۵	۰/۰۰۰	۱۵۳	۱۲/۰۸۳	۳/۹۰	قیمت زمین در بافت مسکونی و حاشیه روستا	
۰/۳۱	۰/۶۲	۰/۴۶۹	۰/۰۰۰	۱۵۳	۵/۹۵۷	۳/۴۷	قیمت کالاها و تولیدات محلی در زمان حضور گردشگران	
۰/۱۵	۰/۴۶	۰/۳۰۸	۰/۰۰۰	۱۵۳	۳/۸۶۸	۳/۳۱	تویع‌بخشی به منابع درآمدی خانوار و افزایش میزان آن	سرمایه‌گذاری
۰/۷۵	۱/۰۴	۰/۸۹۵	۰/۰۰۰	۱۵۳	۱۲/۵۴۲	۳/۹۰	فرصت‌های پس‌انداز خانوارها	
۰/۵۸	۰/۲۱	۰/۳۹۲	۰/۰۰۰	۱۵۳	۴/۱۵۹	۳/۳۹	سرمایه‌گذاری فردی در روستا	
۰/۵۶	۰/۸۱	۰/۶۸۵	۰/۰۰۰	۱۵۳	۱۰/۴۸۰	۳/۶۹	سرمایه‌گذاری در مشاغل سنتی	
۰/۹۹	۰/۷۰	۰/۸۴۶	۰/۰۰۰	۱۵۳	۱۱/۴۶۴	۳/۸۵	سرمایه‌گذاری‌های غیر دولتی در جاذبه‌ها	مشارکت
۰/۳۷	۰/۶۴	۰/۵۰۳	۰/۰۰۰	۱۵۳	۷/۲۵۷	۳/۵۰	مشارکت نهادهای محلی و شوراهای مدیریت روستا	
-۰/۰۷	۰/۳۳	۰/۱۳۳	۰/۴۲۳	۱۵۳	۱/۳۱۸	۳/۱۳	همکاری مردم در مدیریت امور روستا	
۰/۶۱	۱/۰۹۸	۰/۷۹۷	۰/۰۰۰	۱۵۳	۸/۴۸۸	۳/۸۰	میزان همدلی در میان اهالی روستا با گردشگر	
۰/۲۶	۰/۶۲	۰/۴۴۱	۰/۰۰۰	۱۵۳	۴/۸۲۶	۳/۴۴	همیاری در تأمین هزینه‌های خدمات	
۰/۰۴	۰/۳۶	۰/۲۰۳	۰/۰۰۱	۱۵۳	۳/۵۲۴	۳/۲۰	مشارکت در تأمین هزینه‌های عمومی	آیند
-۰/۳۲	-۰/۰۱	-۰/۱۶۸	۰/۰۳۳	۱۵۳	-۲/۱۴۸	۲/۸۳	رواج فرهنگ مصرفی در روستا	
۰/۱۰	۰/۲۸	۰/۰۹۱	۰/۳۴۹	۱۵۳	۰/۹۴۰	۳/۰۹	آلودگی‌های رفتاری متعارض با هنجارهای جامعه	
-۰/۷۱	-۰/۲۷	-۰/۴۹۰	۰/۰۰۰	۱۵۳	-۴/۴۶۸	۲/۵۱	رفتارهای غصب آلود مردم نسبت به گردشگران	
-۰/۸۹	-۰/۴۴	-۰/۶۶۴	۰/۰۰۰	۱۵۳	-۵/۸۹۵	۲/۳۴	میزان جرائم و ناهنجاری‌ها در روستا	
۰/۲۱	۰/۶۱	۰/۴۱۳	۰/۰۰۰	۱۵۳	۴/۱۱۰	۳/۴۱	تغییر در ارزش‌های مردم محلی ناشی از حضور گردشگران	

۰/۱۶	-۰/۲۳	-۰/۰۳۵	۰/۷۲۲	۱۵۳	-۰/۳۵۷	۲/۹۷	احساس امنیت در روستا و جاذبه های گردشگری	توسعه روستایی
۰/۵۵	۰/۱۵	۰/۳۵۰	۰/۰۰۱	۱۵۳	۳/۴۳۴	۳/۳۵	کاهش مهاجرت ساکنان به ویژه جوانان	
۰/۸۱	۰/۳۹	۰/۶۰۱	۰/۰۰۰	۱۵۳	۵/۶۴۷	۳/۶۰	مهاجرپذیری روستاها و افزایش جمعیت	
۰/۷۴	۰/۳۳	۰/۵۳۱	۰/۰۰۰	۱۵۳	۵/۱۵۸	۳/۵۳	سرمایه های مهاجران و کارآفرینان ساکن در شهر با منشأ روستایی	
۰/۲۶	۰/۰۹	۰/۰۸۴	۰/۳۴۵	۱۵۳	۰/۹۴۸	۳/۰۸	جذب سالمندان و بازنشستگان در روستاها	
۰/۷۷	۰/۵۴	۰/۶۵۷	۰/۰۰۰	۱۵۳	۱۱/۳۴۲	۳/۶۶	درون کوچی و بازگشت مهاجران سال های قبل	
-۰/۱۷	-۰/۵۴	-۰/۳۵۷	۰/۰۰۰	۱۵۳	-۳/۸۰۱	۲/۶۴	نظارت و کنترل بر ساخت و سازها	توسعه روستایی
-۰/۵۵	-۰/۸۹	-۰/۷۲۰	۰/۰۰۰	۱۵۳	-۸/۵۸۹	۲/۲۸	استفاده از دانش های جدید در ساخت ساز	
۰/۴۴	۰/۱۴	۰/۲۸۷	۰/۰۰۰	۱۵۳	۳/۸۷۳	۳/۳۹	تغییرات صورت گرفته در بافت کالبدی روستا	
۰/۳۱	۰/۰۲	۰/۱۶۱	۰/۰۳۰	۱۵۳	۲/۱۹۲	۳/۱۶	مصلح مورد استفاده در ساخت و سازها	
۰/۲۵	-۰/۰۷	۰/۰۹۱	۰/۲۶۵	۱۵۳	۱/۱۲۰	۳/۰۹	بهبود استانداردهای مسکن	معیار
۱/۵۵	۱/۳۷	۱/۴۶۲	۰/۰۰	۱۵۳	۳۲/۳۱۴	۴/۴۶	مشارکت و همکاری در زیرساخت های خدماتی	
۱/۵۷	۱/۴۰	۱/۴۸۳	۰/۰۰۰	۱۵۳	۳۵/۳۵۴	۴/۴۸	ساماندهی و بهبود معابر و رعایت حریم رودخانه و گذرگاهها	
۰/۹۸	۰/۷۱	۰/۸۴۶	۰/۰۰۰	۱۵۳	۱۲/۳۹۶	۳/۸۵	مشارکت در بهسازی روستا	
۰/۷۱	۰/۳۶	۰/۱۵۳۸	۰/۰۰۰	۱۵۳	۶/۱۱۳	۳/۵۴	جدول گذاری و شن ریزی کردن معابر	
۰/۸۱	۰/۴۹	۰/۶۵۰	۰/۰۰۰	۱۵۳	۷/۹۳۲	۳/۶۵	توسعه زیرساخت های ارتباطی جاده ای	
۱/۰۱	۰/۶۸	۰/۸۴۶	۰/۰۰	۱۵۳	۱۰/۰۲۷	۳/۸۵	تغییرات کاربری ها در دامنه ها و مراتع محدوده بافت روستا	کاربری
۰/۸۵	۰/۵۰	۰/۶۷۸	۰/۰۰۰	۱۵۳	۷/۶۶۱	۳/۶۸	تغییرات کاربری در مزارع و باغات	
۱/۰۳	۰/۷۲	۰/۸۷۴	۰/۰۰۰	۱۵۳	۱۱/۳۸۴	۳/۸۷	ساخت و ساز بدون برنامه	
۰/۷۵	۰/۴۵	۰/۶۰۱	۰۰۰	۱۵۳	۸/۰۱۷	۳/۶۰	تخلیه نخاله های ساختمانی	
-۰/۱۵	-۰/۴۷	-۰/۳۱۵	۰/۰۰۰	۱۵۳	-۳/۸۹۱	۲/۶۹	رعایت پاکیزگی محیط	آلودگی محیطی
-۰/۴۰	-۰/۷۲	-۰/۵۵۹	۰/۰۰۰	۱۵۳	-۷/۰۱۲	۲/۴۴	جمع آوری و دفع آب های سطحی	
-۰/۳۸	-۰/۶۶	-۰/۵۱۷	۰/۰۰۰	۱۵۳	-۷/۳۸۵	۲/۴۸	همکاری در تأمین هزینه های جمع آوری زباله	
-۰/۰۶	-۰/۴۰	-۰/۲۳۱	۰/۰۰۸	۱۵۳	-۲/۶۹۱	۲/۷۷	بهبود روش های دفع زباله	
۰/۲۵	۰/۰۸	۰/۰۸۴	۰/۳۲۶	۱۵۳	۰/۹۸۶	۳/۰۸	میزان دسترسی به خدمات بهداشتی	
۰/۲۴	-۰/۲۶	-۰/۰۰۷	۰/۹۵۶	۱۵۳	۰/۰۵۵	۳/۹۹	آلودگی منابع آب	
-۰/۳۷	-۰/۷۵	-۰/۵۵۹	۰/۰۰۰	۱۵۳	-۵/۷۹۵	۲/۴۴	تخریب زیبایی های طبیعی	تخریب محیطی
۰/۳۴	-۰/۰۹	-۰/۱۲۶	۰/۲۴۳	۱۵۳	۱/۱۷۳	۳/۱۳	تخریب مراتع و زیست گاه های حیات وحش	
-۰/۰۹	-۰/۴۷	-۰/۲۸۰	۰/۰۰۴	۱۵۳	-۲/۹۰۱	۲/۷۲	کاهش تنوع پوشش گیاهی	
-۰/۳۰	-۰/۶۵	-۰/۴۷۶	۰/۰۰۰	۱۵۳	-۵/۳۹۷	۲/۵۲	تخریب پوشش های گیاهی به دلیل خاک بردار و ساختمان سازی	

نتایج حاصل از تحلیل اثرگذاری شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیطی گردشگری روستایی از دیدگاه خانوارهای محلی نشان می‌دهد که تحلیل میانگین عددی حاصل از محاسبه متغیرها در توسعه مناطق روستایی در بین پاسخگویان مبین بالا بودن مقادیر میانگین بدست آمده در ۷ شاخص (درآمدزایی، اشتغال‌زایی، سرمایه‌گذاری، مشارکت و همکاری، مهاجرت، معابر کیفیت کاربری) مورد تحقیق از حد مطلوبیت (۳) ارزیابی شده است و ۴ شاخص (امنیت، ساخت و ساز، آلودگی محیط و تخریب محیط زیست) مورد نظر تحقیق کمتر از حد مطلوبیت (۳) بوده است. بنابراین تفاوت معناداری در سطح آلفا ۰/۰۵ قابل مشاهده بوده و تفاوت آن‌ها از مطلوبیت عددی مورد آزمون نیز عمدتاً به شکل مثبت ارزیابی و برآورد شده است (جدول ۶).

جدول (۶): معناداری تفاوت از حد مطلوب شاخص گردشگری و توسعه روستایی

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳								
ابعاد	شاخص‌ها	میانگین	آماره آزمون t	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت از حد مطلوب		فاصله اطمینان ۹۵ درصد
						پایین‌تر	بالا‌تر	
اقتصادی	اشتغال‌زایی	۴/۰۰	۳۳/۰۴	۱۵۳	۰/۰۰۰	۱/۰۰	۰/۹۴	۱/۰۶۰
	درآمد زایی	۳/۵۵	۱۲/۴۵	۱۵۳	۰/۰۰۰	۰/۵۵	۰/۴۶	۰/۶۴
	سرمایه گذاری	۳/۷۰	۱۵/۲۰	۱۵۳	۰/۰۰	۰/۷۰	۰/۶۱	۰/۷۹
اجتماعی- فرهنگی	مشارکت و همکاری	۳/۴۱	۸/۰۱	۱۵۳	۰/۰۰۰	۰/۴۱	۰/۳۱	۰/۵۱
	امنیت	۲/۸۵	-۲/۶۶	۱۵۳	۰/۰۰۹	-۰/۱۴	-۰/۲۴	-۰/۰۳
کالبدی	مهاجرت	۳/۴۴	۷/۵۵	۱۵۳	۰/۰۰۰	۰/۴۴	۰/۳۲	۰/۵۶
	ساخت و ساز	۲/۸۹	-۲/۸۶	۱۵۳	۰/۰۰۵	-۰/۱۰	-۰/۱۸	-۰/۰۳
	معابر	۳/۹۹	۳۳/۵۶	۱۵۳	۰/۰۰۰	۰/۹۹	۰/۹۳	۱/۰۵
زیست محیطی	کاربری	۳/۷۵	۱۶/۹۵	۱۵۳	۰/۰۰۰	۰/۷۵	۰/۶۶	۰/۸۳
	آلودگی محیط	۲/۷۴	-۷/۴۲	۱۵۳	۰/۰۰۰	-۰/۲۵	-۰/۳۲	۰/۱۸
	تخریب محیط	۲/۷۰	-۶/۱۱	۱۵۳	۰/۰۰۰	-۰/۲۹	-۰/۳۹	۰/۲۰

منبع: یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۲

بنابراین می‌توان گفت که توسعه گردشگری در روستاهای منطقه مورد مطالعه با توجه به نظرات نمونه‌های مورد مطالعه در سطح اجتماع محلی، در مجموع در بعد پایداری اقتصادی و کالبدی تأثیرات مثبت کامل داشته و منجر به تحولات مثبت اقتصادی و کالبدی در روستاهای منطقه شده است. در بعد اجتماعی نیز تنها در زمینه شاخص امنیت تأثیرگذاری منفی بوده است که می‌توان استدلال کرد که با ورود گردشگران به روستاها منطقه، سطح امنیت کاهش یافته است. در بعد زیست محیطی نیز به طور کامل توسعه گردشگری در روستاهای منطقه از نظر نمونه‌های مورد مطالعه دارای اثرات منفی بوده و آلودگی‌های محیطی و تخریب‌های محیطی را افزایش داده است.

در ادامه تحقیق برای بررسی دامنه اثرات گردشگری در روستاهای نمونه از دیدگاه پاسخگویان سعی شده است که عمده‌ترین تأثیرات اثرات گردشگری را در سکونتگاه‌های مورد مطالعه در ۱۱ شاخص (اشتغال زایی، درآمدزایی، سرمایه گذاری، مشارکت و همکاری، امنیت، مهاجرت، ساخت و ساز، معابر، کاربری‌ها، آلودگی و تخریب زیست محیطی) از داده‌های گردآوری شده از طریق پرسشنامه، استخراج شوند. به طوری که از داده‌های استخراج شده به عنوان متغیر وابسته و از داده‌های پرسشنامه‌ای (میانگین هر یک از ابعاد فوق) به عنوان متغیرهای مستقل در تحلیل رگرسیون چندگانه^۲ مورد استفاده قرار گرفت. بررسی مدل برازش رگرسیونی نشان دهنده این است که شاخص‌ها و متغیرهای تعریف شده توانسته ۷۸/۴ درصد از اثرات گردشگری را به لحاظ پایداری در منطقه تبیین کنند (جدول ۷).

جدول (۷): تحلیل واریانس عوامل تأثیرگذار در رضایت مردم از اثرات گردشگری روستایی

اشتباه معیار	ضریب تعیین تصحیح شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه
۰/۱۰۰۱۶	۰/۷۸۴	۰/۸۰۰	۰/۸۹۵

منبع: یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۲

با استفاده از مدل رگرسیونی چندگانه توأم نقش عوامل و ابعاد تأثیرگذار در میزان رضایت ساکنان از اثرات گردشگری روستایی و توسعه آن در روستاهای نمونه مشخص گردید. بطوری که نتایج حاصله نشان داد که همه شاخص‌های (اشتغال‌زایی، درآمدزایی، سرمایه‌گذاری، مشارکت و همکاری، امنیت، مهاجرت، ساخت و ساز، معابر، کاربری‌ها، آلودگی زیست و تخریب محیطی) کاملاً معنادار است به جز دو متغیر امنیت و آلودگی محیط زیست کمتر از حد معنادار ۰/۰۵ ارزیابی شده‌اند (جدول ۸).

جدول (۸): تحلیل واریانس مبتنی بر وجود رابطه خطی بین میزان رضایت ساکنان محلی و اثرات گردشگری روستایی

مؤلفه‌ها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F آماره آزمون	سطح معناداری
اثر رگرسیونی	۵/۲۷۱	۱۲	۰/۴۷۹	۴۷۹/۷۶۲	۰/۰۰۰
باقیمانده	۱/۳۱۴	۱۴۱	۰/۰۱۰		
کل	۶/۵۸۵	۱۵۳			

منبع: یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۲

در جدول زیر مقادیر B بیانگر این واقعیت است که از بین شاخص‌های ۱۱ گانه مورد بررسی شاخص درآمد زایی و سرمایه‌گذاری هر کدام با میزان (۰/۳۲۵)، (۰/۳۲۱) دارای بیشترین میزان تأثیر و شاخص‌های امنیت و

۱- برای بررسی اثرات گردشگری روستایی و تأثیر آن بر توسعه پایدار روستایی از آزمون رگرسیون $y = a + bx$ استفاده شده است که این آزمون سطح معناداری بودن ابعاد بکار گرفته شده را نشان می‌دهد.

آلودگی زیست محیطی با (۰/۰۸۵) و (۰/۱۰۶) کمترین میزان تأثیر را در میزان رضایت ساکنان اثرات گردشگری در روستاهای دارای این پدیده را نشان می‌دهند (جدول ۹).

جدول (۹): ضرایب شدت روابط میان ابعاد گردشگری با توسعه روستایی

نام متغیر	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد شده	t	سطح معنی‌داری
	B	خطای B	بتا B		
عرض از مبدأ	-۰/۱۲۳	۰/۲۰۸	-	-۰/۵۹۰	۰/۵۵۶
اشتغال‌زایی	۰/۱۳۶	۰/۰۲۵	۰/۲۳۱	۵/۴۷۱	۰/۰۰۰
درآمدزایی	۰/۱۵۹	۰/۰۱۷	۰/۳۹۵	۹/۴۶۴	۰/۰۰۰
سرمایه‌گذاری	۰/۱۲۵	۰/۰۱۸	۰/۳۲۱	۷/۰۵۹	۰/۰۰۰
مشارکت و همکاری	۰/۰۸۰	۰/۰۱۶	۰/۲۳۱	۴/۹۸۶	۰/۰۰۰
امنیت	۰/۰۲۹	۰/۰۱۷	۰/۰۸۵	۱/۷۱۲	۰/۰۸۹
مهاجرت	۰/۰۸۶	۰/۰۱۷	۰/۲۸۲	۵/۰۵۸	۰/۰۰۰
بازسازی کالبدی	۰/۱۱۹	۰/۰۲۰	۰/۲۴۹	۵/۹۹۴	۰/۰۰۰
کیفیت معابر	۰/۰۶۸	۰/۰۱۷	۰/۱۱۳	۲/۷۸۱	۰/۰۰۰
کاربری	۰/۰۸۵	۰/۰۱۷	۰/۲۰۹	۵/۱۴۶	۰/۰۰۰
تخریب محیط زیست	۰/۱۳۰	۰/۰۲۱	۰/۲۵۰	۶/۰۶۳	۰/۰۰۰
آلودگی محیط زیست	۰/۰۳۹	۰/۰۱۶	۰/۱۰۶	۲/۴۲۴	۰/۰۱۷

منبع: یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۲

همچنین از دیدگاه دیگر، برای بررسی دامنه اثرات گردشگری در روستاهای نمونه از دیدگاه پاسخگویان سعی شد عمده‌ترین تأثیرات گردشگری روستایی را در سکونتگاه‌های مورد مطالعه در ابعاد اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، زیست- محیطی و کالبدی از داده‌های گردآوری شده مورد ارزیابی قرار گیرد. بررسی مدل برازش رگرسیونی نشان دهنده این است که ۷۶/۵ درصد متغیرها توانسته اثرات گردشگری را در روستاهای منطقه مورد مطالعه تبیین کنند (جدول ۱۰).

جدول (۱۰): تحلیل واریانس عوامل تأثیرگذار در رضایت مردم از گردشگری روستایی

اشتباه معیار	ضریب تعیین تصحیح شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه
۰/۱۰۴۴۳	۰/۷۶۵	۰/۷۷۱	۰/۸۷۸

منبع: یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۲

با استفاده از مدل رگرسیونی چندگانه توأم نقش عوامل و ابعاد تأثیرگذار در میزان رضایت ساکنان از اثرات گردشگری روستایی و توسعه آن در روستاهای نمونه مشخص گردید. به طوری که نتایج حاصله حکایت از آن دارد که همه ابعادهای چهارگانه اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، زیست- محیطی و کالبدی کاملاً معنادار می باشد (جدول ۱۱).

جدول (۱۱): تحلیل واریانس مبتنی بر وجود رابطه خطی بین میزان رضایت ساکنان محلی و کارکردهای صنایع روستایی

مؤلفه‌ها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F آماره آزمون	سطح معناداری
اثر رگرسیونی	۵/۰۸۰	۵	۱/۲۷۰	۱۱۶/۴۵۸	۰/۰۰۰
باقیمانده	۱/۵۰۵	۱۴۸	۰/۰۱۱		
کل	۶/۵۸۵	۱۵۳			

منبع: یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۲

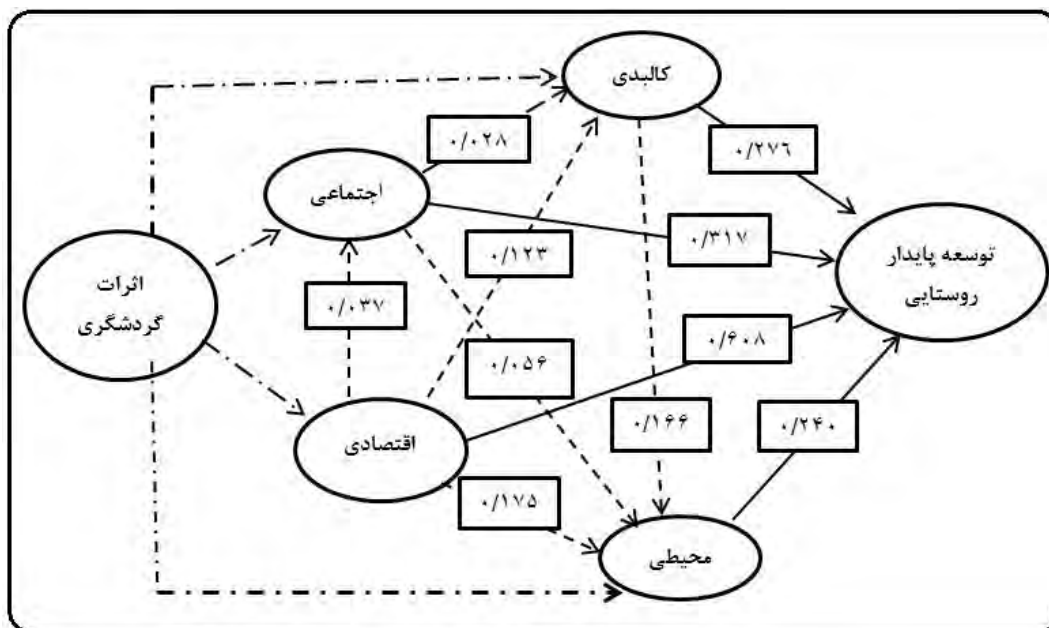
در جدول زیر مقادیر B بیانگر این واقعیت است که از بین ابعادهای چهارگانه مورد بررسی ابعاد اجتماعی - فرهنگی (۰/۵۲۹) دارای بیشترین میزان تأثیر و ابعاد زیست محیطی (۰/۱۶۵) کمترین میزان تأثیر را در میزان رضایت ساکنان از اثرات گردشگری در روستاهای دارای این پدیده را نشان می دهند (جدول ۱۲).

جدول (۱۲): ضرایب شدت روابط میان ابعاد گردشگری با توسعه روستایی

نام متغیر	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد شده	T	سطح معنی داری
	B	خطای B			
عرض از مبدأ	۰/۱۴۲	۰/۱۷۱	-	۰/۸۳۰	۰/۴۰۸
اقتصادی	۰/۳۹۶	۰/۰۲۷	۰/۶۰۸	۱۴/۵۱۳	۰/۰۰۰
اجتماعی- فرهنگی	۰/۱۷۹	۰/۰۲۳	۰/۳۱۷	۷/۷۷۴	۰/۰۰۰
کالبدی	۰/۲۵۶	۰/۰۳۹	۰/۲۷۶	۶/۶۴۳	۰/۰۰۰
زیست محیطی	۰/۱۴۳	۰/۰۲۵	۰/۲۴۰	۵/۷۱۸	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۲

در ادامه تحقق بعد از اینکه رابطه میان ابعاد گردشگری روستایی و توسعه روستایی بدست آمد، به بررسی اثرات مستقیم و غیر مستقیم گردشگری بر توسعه روستایی با استفاده از آزمون رگرسیون چند متغیره (تحلیل مسیر) پرداخته شده است. برای انجام تحلیل مسیر ابتدا بین متغیر وابسته (توسعه روستایی) و متغیرهای مستقل (ابعاد اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، زیست محیطی و کالبدی) رگرسیون گرفته شد و در بقیه مراحل هر یک از ابعاد که بیشترین ضریب بتا (BETA) را داشته‌اند به عنوان متغیر وابسته و سایر عوامل متغیر مستقل فرض شده است؛ و در شکل (۲) میزان و نوع تأثیر (مستقیم و غیر مستقیم) هر یک از متغیرهای مستقل و وابسته نشان داده شده است.

شکل ۲: مدل تحلیل مسیر عوامل و ابعاد گردشگری و تأثیر آن بر توسعه پایدار روستایی (یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۲)

همان‌گونه که جدول (۱۳) نشان می‌دهد اثرات مستقیم و غیر مستقیم ابعاد اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، زیست محیطی و کالبدی در توسعه پایدار روستایی با استفاده از آزمون تحلیل مسیر بدست آمده که بیشترین اثر کلی مربوط به ابعاد اقتصادی با میزان (۰/۵۷) داشته است. به طوری که یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد در ابعاد اقتصادی سبب افزایش اشتغال در بخش کشاورزی و غیر کشاورزی، سرمایه‌گذاری خصوصی در گردشگری، درآمدزایی، فرصت‌های پس‌انداز خانوارها، سرمایه‌گذاری فردی در روستا، افزایش قیمت زمین در بافت مسکونی و حاشیه روستا و جذب نیروهای غیر ماهر و ماهر و غیره در منطقه مورد مطالعه افزایش چشم‌گیری نسبت به سال‌های قبل داشته است و به همین جهت این بعد مهم‌ترین عامل در بین ابعاد گردشگری در توسعه پایداری روستایی شناخته شده است و بعد زیست محیطی (۰/۱۶۵) دارای کمترین اثر کلی در توسعه پایدار روستایی در منطقه مورد مطالعه داشته است. برای بدست آوردن اثرات غیر مستقیم متغیرهای مستقل، ضرایب مسیر در هم ضرب شدند و برای اثرات کلی ضرایب کلیه مسیر منتهی به متغیر وابسته در جمع هم شدند.

جدول (۱۳): سنجش میزان اثرات مستقیم و غیر مستقیم و کلی ابعاد بر توسعه روستایی

اولویت	کل	اثرات غیر مستقیم	اثرات مستقیم	ابعاد
۱	۰/۸۱	۰/۲۰۲	۰/۶۰۸	اقتصادی
۲	۰/۳۴۲	۰/۰۲۵	۰/۳۱۷	اجتماعی - فرهنگی
۳	۰/۳۲۱	۰/۰۴۵	۰/۲۷۶	کالبدی
۴	۰/۲۴۰	-	۰/۲۴۰	زیست محیطی

منبع: یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۲

به منظور استفاده از تکنیک وایکور برای سنجش تفاوت مناطق روستاهای نمونه از نظر میزان برخورداری از ابعاد چهارگانه اثرات گردشگری روستایی، ابتدا از داده‌های پرسشنامه‌ای میانگین گرفته شده و در ماتریس اولیه ارایه شده است. جدول (۱۴) نشانگر شاخص‌های بکار رفته و تعداد آن‌ها در دهستان مورد مطالعه است.

جدول (۱۴): ماتریس مستخرج از شاخص‌های بکار رفته در پرسشنامه

مناطق روستایی	اشتغال زایی	درآمد زایی	سرمایه گذاری	مشارکت	امنیت	مهاجرت	بازساخت کالبدی	معابر	کاربری	تخریب محیط	آلودگی محیط
باغله علیا	۳/۹	۳/۶	۳/۱۵	۳/۶۴	۲/۳۳	۲/۸۸	۲/۵۶	۴/۱۶	۳/۲۵	۲/۴	۲/۹
کوچکه شیرواند	۳/۹۲	۳/۵۶	۴	۳/۷۴	۲/۲۷	۲/۸۷	۲/۸۱	۳/۸۸	۳/۸	۲/۶۱	۲/۶۳
باغله سفلی	۳/۸۷	۳/۵	۳/۳۷	۳/۶۳	۱۹/۲	۲/۸۷	۲/۶۷	۳/۸۳	۴/۲۵	۲/۶۷	۲/۴۷
چم سنگر	۴/۰۸	۳/۸۳	۳/۶	۳/۶۲	۲/۵	۳	۲/۸۶	۴/۰۶	۳/۷۵	۲/۶۸	۲/۵۲
چمند یلاوند سفلی	۴	۳/۶۷	۳/۵	۲/۹۷	۲/۱۷	۲/۴۷	۲/۸	۴/۰۷	۳/۶۷	۲/۹۱	۳
چمند یلاوند علیا	۳/۸۷	۳/۳۷	۳/۶۶	۴	۲/۴۲	۲/۴۹	۲/۹۸	۴/۲۲	۳/۹۷	۲/۲۲	۲/۷۲
گمبله	۳/۹۳	۳/۸۸	۳/۶۲	۳/۸۳	۳/۰۶	۳/۲۳	۲/۸۷	۳/۹۳	۴	۲/۵۴	۲/۸۶
آقا بابا شیرواند	۴/۰۸	۳/۴۳	۳/۳۵	۳/۵	۳/۳۸	۳/۹۶	۲/۹۸	۳/۸۵	۳/۷۸	۲/۶۴	۲/۸۳
گرمه خانی	۴/۰۲	۳/۶۶	۳/۹۴	۳/۵۳	۳/۶۵	۳/۹	۲/۸۸	۳/۶۵	۳/۴۷	۲/۷۸	۲/۷۷
درب گنبد	۴/۱۲	۴/۵۵	۳/۸۸	۴/۰۷	۳/۰۳	۳/۸۴	۲/۹۲	۴/۰۲	۳/۶۴	۲/۸۱	۲/۷۹

منبع: یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۲

برای اولویت‌بندی روستاهایی پیشنهادی در منطقه مورد مطالعه و برای تعیین وزن هر یک از معیارها در ابتدا پرسشنامه‌ای تدوین شد و از ۱۶ نفر از متخصصان گردشگری درباره اهمیت شاخص‌های (درآمدی، اشتغال‌زایی، سرمایه‌گذاری، مشارکت، مهاجرت، تخریب محیط، آلودگی محیط، بازسازی و کیفیت معابر) نظرخواهی شده است و در نهایت وزن شاخص‌ها از طریق تابع رتبه‌ای استخراج شده است (جدول ۱۵).

$$r_i = \frac{(n - r_i + 1)}{n}$$

جدول (۱۵): ضریب وزن شاخص‌ها

وزن	اشتغال زایی	درآمد زایی	سرمایه گذاری	مشارکت	امنیت	مهاجرت	بازسازی کالبدی	کیفیت معابر	کاربری	تخریب محیط	آلودگی محیط
۰/۱۳	۰/۱۵	۰/۰۸	۰/۱۰	۰/۰۶	۰/۰۵	۰/۰۹	۰/۱۰	۰/۰۸	۰/۰۷	۰/۰۹	

منبع: یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۲

همان طوری که جدول (۱۶) نشان می‌دهد، تحلیل فضایی توزیع روستاها در دهستان مورد مطالعه در شاخص‌های (اشتغال‌زایی، درآمدی، سرمایه‌گذاری، مشارکت، امنیت، مهاجرت، بازسازی کالبدی، کیفیت معابر، کاربری،

تخریب محیط، آلودگی محیط) نشان‌دهنده تفاوت معنادار زیادی است. به طوری که روستایی درب گنبد با میزان (۰/۰۰) به دلیل مرکزیت دهستان و جاذبه‌های بسیار مهم از جمله امام‌زاده محمد، پارک جنگلی درب‌گنبد، رودخانه سیمره، آثار متنوع تاریخی و کوه‌های مرتفع و داشتن امکان رفاهی و خدماتی و زیرساخت‌های بهداشتی و پارک ماشین و غیره ... دارای بالاترین رتبه و روستایی باغله سفلی با میزان (۰/۹۲) به دلیل نبود زیرساخت‌ها ارتباطی و جاده‌ای و فاصله زیاد نسبت کانون دهستان و به دلیل انزوای جغرافیایی دارای پایین‌ترین رتبه به لحاظ برخورداری از میزان اثرات گردشگری در بین روستاهای منطقه مورد مطالعه را شامل است.

جدول (۱۶): رتبه‌های نهایی

مناطق	دربند گنبد	کوچکه ...	آقا بابا شیراوند	سرسنگر	دیلاوند سفلی	دیلاوند علیا	باغله علیا	باغله سفلی	گرمه خانی	گمبله
رتبه	۰/۰۰	۰/۰۷۶	۰/۷۳	۰/۵۹	۰/۶۶	۰/۸۹	۰/۸۴	۰/۹۲	۰/۵۸	۰/۵۰

منبع: یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۲

نتیجه‌گیری

رشد و گسترش گردشگری از جمله پدیده‌های مهم اواخر قرن بیستم است که با سرعت در قرن بیست و یکم ادامه دارد نواحی روستایی و کوهستانی مهم‌ترین عرصه‌هایی هستند که در زمینه گردشگری و فعالیت‌های وابسته به آن به شدت مورد بهره‌برداری قرار گرفته و با تحولات مستمر در زمینه کاربری اراضی و پیامدهای حاصل از آن مواجه شده است. منطقه مورد مطالعه این پژوهش در محدوده شهرستان کوهدشت (استان لرستان) به واسطه قرارگیری در دامنه‌های شمال غربی با دارا بودن قابلیت‌های فراوان و چشم‌اندازهای جغرافیای متنوع از جمله: وجود جنگل‌های فراوان، طبیعت بکر و دست نخورده، چشمه‌ها و رودهای پرآب و اماکن تاریخی و مذهبی از چشم اندازهای گردشگری آن به شماره می‌آیند در چند سال اخیر توانسته پذیرای زیادی از گردشگران از سراسر نقاط کشور باشد بنابراین جهت بررسی اثرات گردشگری روستایی در منطقه مورد مطالعه و بررسی سؤال تحقیق از آزمون‌های (t نمونه‌ای، رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر) بهره گرفته شده است. به طوری که نتایج حاصل از آزمون t نمونه‌ای از دیدگاه پاسخگویان مبین بالا بودن تأثیر اثرات گردشگری در توسعه روستایی است. بنابراین با احتساب دامنه طیفی شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیطی که بین ۱ تا ۵ بر اساس طیف لیکرت در نوسان است، این میزان برای تمامی ابعاد بالاتر از شرایط مطلوب (۳) ارزیابی شده است ولی در شاخص‌های زیست محیطی و اجتماعی تا حدودی کمتر از (۳) ارزیابی شده است؛ و تفاوت معناداری آن نیز برای همه ابعاد کاملاً معنادار است. به طوری که یافته‌های تحلیل نشان دهنده نقش تعیین‌کننده اثرات گردشگری در شاخص‌های اشتغالی است که سبب افزایش (اشتغال در فعالیت‌های غیر کشاورزی و کشاورزی، اشتغال از طریق زیرساخت‌های خدماتی، توسعه فعالیت‌های کارآفرینی، ایجاد اشتغال در زمینه خدمات) شده است و در شاخص درآمدزایی منجر به بهبود (تنوع بخشی به منابع درآمدی خانوار و افزایش میزان آن، قیمت زمین در بافت مسکونی و حاشیه روستا، قیمت

کالاهای ضروری و مصرفی در زمان حضور گردشگران)، و در شاخص سرمایه‌گذاری سبب بهبود (سرمایه‌گذاری در روستا، فرصت‌های پس‌انداز خانوارها، سرمایه‌گذاری در مشاغل سنتی. سرمایه‌گذاری‌های غیر دولتی در جاذبه‌ها) به عنوان اثرات مثبت ناشی از توسعه گردشگری در منطقه روستاهای مورد مطالعه شده است.

همچنین آزمون مدل برازش رگرسیونی نشان دهنده این است که ۰/۸۷ متغیرها می‌تواند اثرات گردشگری را در روستاهای منطقه مورد مطالعه تبیین کنند. بنابراین بین ابعادهای چهارگانه مورد بررسی ابعاد اجتماعی - فرهنگی (۰/۶۰۸) دارای بیشترین میزان تأثیر و ابعاد زیست محیطی (۰/۲۴۰) کمترین میزان تأثیر را در میزان رضایت ساکنان از اثرات گردشگری در روستاهای دارای این پدیده را نشان می‌دهند؛ و در نهایت برای بررسی اثرات مستقیم و غیر مستقیم اثرات گردشگری روستاهای نمونه از آزمون رگرسیون چند متغیره (تحلیل مسیر) استفاده شده است که بیشترین اثر کلی مربوط به ابعاد اقتصادی با میزان (۰/۸۱) داشته است. به طوری که یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد در ابعاد اقتصادی سبب افزایش اشتغال در بخش کشاورزی و غیر کشاورزی، سرمایه‌گذاری خصوصی در گردشگری، درآمدزایی، فرصت‌های پس‌انداز خانوارها، سرمایه‌گذاری فردی در روستا، افزایش قیمت زمین در بافت مسکونی و حاشیه روستا و جذب نیروهای غیر ماهر و ماهر و غیره در منطقه مورد مطالعه افزایش چشم‌گیری نسبت به سال‌های قبل داشته است و به همین جهت این بعد مهم‌ترین عامل در بین ابعاد گردشگری در توسعه پایداری روستایی شناخته شده است و بعد زیست محیطی (۰/۲۴۰) دارای کمترین اثر کلی در توسعه پایداری روستایی در منطقه مورد مطالعه داشته است؛ و مدل ویکور نشان که روستایی درب گنبد با میزان (۰/۰۰) به دلیل مرکزیت دهستان و جاذبه‌های بسیار مهم از جمله امامزاده محمد، پارک جنگلی درب گنبد، رودخانه سیمره، آثار متنوع تاریخی و کوه‌های مرتفع و داشتن امکان رفاهی و خدماتی و زیرساخت‌های بهداشتی و پارک ماشین و غیره ... دارای بالاترین رتبه و روستایی باغله سفلی با میزان (۰/۹۲) به دلیل نبود زیرساخت‌ها ارتباطی و جاده‌ای و فاصله زیاد نسبت کانون دهستان و به دلیل انزوای جغرافیایی دارای پایین‌ترین رتبه به لحاظ برخورداری از میزان اثرات گردشگری در بین روستاهای منطقه مورد مطالعه را شامل است.

منابع

- ۱- آمار، تیمور و برنجکار، افسانه (۱۳۸۸)، تحلیل جغرافیای گسترش خانه‌های دوم در نواحی روستایی شهرستان بندر انزلی بعد از انقلاب اسلامی، فصلنامه چشم‌انداز جغرافیای، سال چهارم، شماره ۹، صص ۲۴-۷.
- ۲- افتخاری، رکن‌الدین عبدالرضا و مهدوی، داود و پورطاهری، مهدی (۱۳۸۹)، فرایند بومی‌سازی شاخص‌های توسعه پایدار گردشگری روستایی در ایران، پژوهش‌های روستایی، سال اول، شماره ۴، صص ۱۴-۱.
- ۳- افتخاری، عبدالرضا رکن‌الدین (۱۳۷۸)، مقدمه‌ای بر توسعه پایدار در جهان سوم، انتشارات مؤسسه توسعه روستایی؛ تهران
- ۴- بیک‌محمدی، حسن (۱۳۷۹) نگرش نو بر آثار اقتصادی توسعه جهانگردی بر ایران، نشر اطلاعات سیاسی-اقتصادی، شماره ۱۵۸-۱۵۷.

- ۵- پاپلی‌یزدی، محمد حسین و سقایی، مهدی (۱۳۸۶)، **گردشگری: ماهیت و مفاهیم**، چاپ دوم، تهران، انتشارات سمت.
- ۶- جمعه‌پور، محمود، احمدی، شکوفه (۱۳۹۰)، **تأثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی، مطالعه موردی، روستای برغان، شهرستان سلاوجبلاغ، پژوهش‌های روستایی**، سال دوم، شماره یکم، صص ۳۳-۶۶.
- ۷- رضوانی، علی اصغر (۱۳۸۶)، **جغرافیا و صنعت توریسم**، چاپ هفتم، انتشارات پیام نور.
- ۸- رضوانی، محمدرضا و صفائی، جواد (۱۳۸۴)، **گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن در نواحی روستایی: فرصت یا تهدید. مطالعه موردی: نواحی روستایی شمال تهران**، پژوهش‌های جغرافیایی، تهران، شماره ۵۴، صص ۱۰۹-۱۲۱.
- ۹- رضوانی، محمدرضا، اکبریان رونیزی، سعید، رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و بدری، سیدعلی (۱۳۹۰)، **تحلیلی مقایسه‌ای آثار اقتصادی گردشگری خانه‌های دوم با گردشگری روزانه بر نواحی روستایی، با رویکرد توسعه پایدار. مطالعه موردی: شهرستان شمیرانات**، پژوهش‌های روستایی، سال دوم، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۰، صص ۳۵-۶۲.
- ۱۰- رنجبریان، بهرام و زاهدی، محمد (۱۳۹۰)، **شناخت گردشگری**، انتشارات چهارباغ اصفهان، چاپ دهم.
- ۱۱- زاهدی، شمس‌السادات و نجفی‌غلامعلی، (۱۳۸۵)، **بسط مفهومی توسعه پایدار**، فصلنامه مدرس علوم انسانی، دوره ۱۰، شماره ۴، ص ۴۳.
- ۱۲- زاهدی، شمس‌السادات (۱۳۹۰)، **مبانی توریسم و اکو توریسم پایدار (با تکیه بر محیط زیست)**، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی، چاپ دوم.
- ۱۳- شریف‌زاده، ابوالقاسم و رادنژاد، همایون (۱۳۸۷)، **توسعه پایدار و گردشگری روستایی**، ماهنامه اقتصاد جهاد، خرداد و تیر ماه، شماره ۲۵۰ و ۲۵۱، صص ۴۱-۶۱.
- ۱۴- شکویی، حسین (۱۳۷۵)، **اندیشه‌های نو در فلسفه جغرافیا**، جلد اول، انتشارات سازمان جغرافیا و کارتوگرافی گیتاشناسی.
- ۱۵- صیدایی، سیداسکندر، خسروی‌نژاد، محبوبه و کیانی، صدیقه (۱۳۸۹)، **تأثیر خانه‌های دوم بر توسعه منطقه باغ بهادران شهرستان لنجان**، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال اول، شماره ۴، بهار ۱۳۸۹، صص ۱۹-۳۶.
- ۱۶- ضیایی، محمود و تراب احمدی، مژگان (۱۳۹۲)؛ **شناخت صنعت گردشگری با رویکرد سیستمی**؛ تهران: نشر علوم اجتماعی.
- ۱۷- علیقلی‌زاده فیروزجایی، ناصر (۱۳۸۷)، **اثرات گردشگری بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیطی نواحی روستایی. مطالعه موردی: نواحی روستایی بخش مرکزی شهرستان نوشهر**، رساله دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران.
- ۱۸- قادری، اسماعیل (۱۳۸۲)، **نقش گردشگری در توسعه پایدار**، رساله دکتری، گروه جغرافیا، دانشگاه تربیت مدرس.
- ۱۹- کاظمی، مهدی (۱۳۸۳)، **میراث فرهنگی توسعه جهانگردی**، فصل‌نامه مطالعات جهانگردی شماره ۱، صص ۴۹-۴۴.
- ۲۰- کاظمی، مهدی (۱۳۸۶)، **مدیریت گردشگری**، چاپ اول، نشر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران

۲۱- گی، چاک وای (۱۳۷۷)، **جهانگردی در چشم انداز جامع**، ترجمه پارسایان و اعرابی، تهران، انتشارات دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

۲۲- لطیفی، حیدر و یوسفی باصری، علی محمد (۱۳۹۰). **عشایر و توسعه گردشگری**، چاپ اول، انتشارات سازمان نیروهای مسلح.

۲۳- منشی‌زاده، رحمت‌اله، نصیری، فاطمه (۱۳۸۰). **گردشگری روستایی**، انتشارات منشی.

۲۴- وثوقی، لیلا، خانی، فضیله، مطیعی لنگرودی، سیدحسین و رهنمایی، محمدتقی (۱۳۹۰). **ارزیابی نگرش جامعه روستایی به گردشگری، بر مبنای مدل معادلات ساختاری**، مورد: منطقه کوهستانی رودبار قصران، پژوهش‌های روستایی، سال دوم، شماره چهارم، زمستان، صص ۸۸-۶۳.

- 25- Altinay M., Hussain K., (2005) , **Sustainable Tourism Development: A Case Study of North Cyprus**, International Journal of Contemporary Hospitality Management, Volume: 17, Issue: 3. pp: 272 – 280.
- 26- Atelievic, J. (2007) , **Small, Tourism Firms and Management Practices in New Zealand: The center stage Macro Region**, Tourism Management, V. 28.
- 27- Botti, Laurent; Peypoch, Nicolas and Solonandrasana, Bernardin (2008) , **Time and tourism attraction**, Tourism Management 29, pp. 594–596
- 28- Butler, R. W. (2000) , **ecotourism. Has it achieved maturity or ltas the bubble burst? Keynote address**, Pacific Rim tourism 2000, Rotorua, Newzeland 1996, 4 Nov.
- 29- Chatterjee, P., Vijay, M. and Athawale, S. (2009) , **“Selection of materials using compromise ranking and outranking methods”**. Materials and Design. Vol. 30, No. 10, pp. 4043-4053.
- 30- Chen, L. Y. and Wang, T. C. (2009) , **“Optimizing partners’ choice in IS/IT outsourcing projects: the strategic decision of fuzzy VIKOR”**. International Journal of Production Economics. Vol. 120, No. 1, pp. 233-242.
- 31- Choi- Ho, Chan. (2003) , **Managerial problems of Rural Tourism in korea**, Food and Fertilizer Technology Center, Taiwan.p.33.
- 32- Chris Ryan (2012) **Assisting the poor in China through tourism development: A eview of research** ,Tourism Management, Volume 33, Issue 2, April, pp. 239-248.
- 33- Dwyer L., Edwards D., Mistilis N., Roman C., and Scott N.,(2009) , **Destination and enterprise management for a tourism future"**. Tourism Management, Vol. 30, No. 2, pp. 63–74.
- 34- Dyer, P. and Gursoy, D. (2007) , **Structural Modeling of Resident Perceptions of Tourism and Associated Development on Sunshin Coast Australia**, Tourism Management, Vol. 8. 409-422.
- 35- Gallent, N., Mace, A., Tewdwr-Jones, M.,(2005) , **Second Homes - European Perspectives and UK Policies**, Ashgate, London.
- 36- Holland, J., Dixey, L., & Burian, M.,(2003) ,**Tourism in Poor Rural Areas: Diversifying the Product and Expanding the Benefits in Rural Uganda andThe Czech Republic**, London, UK: ODI, IIED and ICRT. Homepage.
- 37- Horáková, hana, (2010) , **transformation of rural communities: mobility**, tourism and identity, acta historica universitatis klaipedensis xx, studia anthropologica iv, 2010, 37–51.
- 38- Hultman, J. And Hall, C. M. (2011) , **Tourism Place- Making Governance of Locality in Sweden**, Annedn, Annals of Tourism Research, Vol. xx, No. xx, and PP. xxx-xxx.
- 39- Kastenzholz, E. Joao,M. Pexseria,C. Lima,J (2012).**Understanding and managing the rural tourism experience-the case of ahistorical village in portugal**.Toyrisms management perspectives.vol4
- 40- Kin. Hang, (2004) , **The Southern Sound (Nanyin): Tourism for the Preservation and Development of Traditional Arts**, Asia Pacific Journal of Tourism Research, Vol. 9, No. 4, pp. 373-382.
- 41- Kwaku Adutwum Boakye,(2012) , **Tourists’ views on safety and vulnerability. A study of some selected towns in Ghana**, Tourism Management, Volume 33, Issue 2, April 2012, pp. 327-333.

- 42- Lee, Chien Chiang., & Chang, Chun Ping. (2008) , **Tourism development and economic growth: a closer look at panels**. Journal of Tourism Management. 29(1) , 180 - 192.
- 43- Lepp A., (2007) , **A case study of Residents' attitudes towards tourism in Bigodi village**, Uganda. Tourism.
- 44- MAF Achievement Fund (2009) , **Sustainable Tourism for Rural Development. Country: Republic of Serbia**.
- 45- Mirjani S., Vaško Ž., Ostoji A., Predi T., Drini Lj., Rokvi G., Mrdalj V., Figurek A. (2011), **Agricultural sector of Republic Srpska – Situation and development directions**, Main characteristics of CAP-EU, Banja Luka.
- 46- Norris, M. and Winston, N., (2007) , **Second Homes in Scenic Rural Areas of Ireland: Preliminary Results from a Study a Social, Economic and Enviromental Impacts**. Paper Presented at: The European Network For Housing Research (ENHR) International Conference on Sustainable Urban Areas, 25-28 June 2007.
- 47- Opricovic S. and Tzeng, G. H. (2004) , **“Compromise solution by MCDM methods: a comparative analysis of VIKOR and TOPSIS”**. European Journal of Operational Research. Vol. 156, No. 2, pp. 445-455.
- 48- Opricovic S. and Tzeng, G. H. (2007) , **“Extended VIKOR method in comparison with outranking methods”**. European Journal of Operational Research. Vol. 178, No. 2, pp. 514-529.
- 49- Rao, R. V. (2008) , **“A decision making methodology for material selection using an improved compromise ranking method”**. Journal of Materials and Design. Vol. 29, No. 10, pp. 1949-1954.
- 50- Roca, M.N., Oliveira, J.A., Roca, Z. And Costa, L. (2011) , **Second Homes In Portugal: Conceptual Issues And Findings Of Desk And Field Research**, 2nd International Workshop On Lifestyle Migration And Residential Tourism, Madrid – Espanha, March 25, 2011.
- 51- Royo-Vela, M.,(2008) , **“Rural-cultural excursion conceptualization: A local tourism marketingmanagement model based on tourist destination image measurement”**. Tourism Management journal, pp.1–10.
- 52- Sanayei, A.; Farid Mousavi, A. and Yazdankhah, A. (2010) , **“Group decision making process for supplier selection with VIKOR under fuzzy environment”**. Journal of Expert Systems with Applications. Vol. 37, No. 1, pp. 24-30.
- 53- Sebele, Lesego S. (2010). **Communitybased tourism ventures, benefits and challenges: Khama Rhino Sanctuary Trust**, Central District, Botswana. Journal of Tourism Management. (31). 136–146.
- 54- Tao, T. C. H. & Wall, G., (2009) , **Tourism as a Sustainable Livelihood Strategy**, Tourism Management journal, 30(1) , PP. 90-98.
- 55- Zhong L., Dengb J. and Xiangc B.,(2008) , **Tourism development and the tourism area life-cycle model: Acase study of Zhangjiajie National Forest Park**, China. Tourism Management journal, 29, pp. 841–856.